

SUMMARY

Lytovchenko Iryna, Lavrysh Yuliana, Lukianenko Valentyna. The essence of corporate education as a component of adult education in the USA.

The transition to a new economy – a knowledge-based economy – is becoming a major challenge for Ukraine and encourages the search for new approaches to human resource development as a necessary condition for the competitiveness of organizations and sustainable economic growth of society as a whole. Taking into account the unsystematic development of corporate education in Ukraine, insufficient awareness of its role and opportunities, it is advisable to understand and creatively use progressive foreign experience in building the corporate education system, including the United States as a world leader in this field. At the same time, the study of various aspects of the theory and practice of corporate education as a component of adult education in the United States requires the definition of conceptual and categorical apparatus of research, which will systematize and characterize the relationship between basic concepts, its essence, identifying ways and methods of its practical solution. Thus, the result of bibliographic research on corporate education was the definition of the conceptual and terminological apparatus of the study. To reveal the essence of the concept of corporate education as a component of adult education, the basic concepts are singled out and characterized: “education”, “continuing education”, “adult”, “adult education”, “continuing professional education of adults”. Corporate education is considered as a component of continuing professional education of adults, which serves as an important mechanism for achieving compliance between the requirements of the labor market (corporations, firms) and rapid adaptation to new requirements, qualifications; allows an adult to acquire new skills, competences; contains all types of education, accredited and without accreditation: formal, non-formal, informal.

Keywords: adult, corporate education, adult education, continuing professional education, United States of America.

УДК 378.091(574)“1991/2019”

Олена Похілько

Сумський державний університет

ORCID: 0000-0003-1247-146X

Нурджемал Сапарова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3719-713X

DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/341-353

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ КАЗАХСТАН (1991–2019 РР.)

У статті на основі комплексу наукових принципів та методів розкрито основні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Казахстан у 1991–2019 роках: від підтримки радянських освітніх стандартів на початку розбудови власної державності до поступової системної переорієнтації на міжнародні освітні стандарти, що стимулювало розвиток правового поля та призвело до децентралізації управління й фінансування освіти, розширення академічних свобод, переосмислення усталених засад організації освітнього процесу, привернуло увагу державних органів до питання підвищення статусу вчителя, рівня та якості освіти. Актуалізовано позитивний зарубіжний досвід у сучасних умовах реформування системи освіти України.

Ключові слова: освіта, неперервна освіта, вища освіта, вища педагогічна освіта, тенденції розвитку, Республіка Казахстан, міжнародні освітні стандарти, учитель, підготовка педагогічних кадрів.

Постановка проблеми. Для країн із перехідною економікою, зокрема постсоціалістичних республік, надзвичайно важливою проблемою є формування людського капіталу, здатного до здійснення інноваційних перетворень, що уможлиблюється синергією зусиль усіх зацікавлених сторін. У контексті розбудови суспільства знань означене завдання спонукає до здійснення перманентних модернізаційних змін у сфері освіти загалом та педагогічної освіти зокрема, у тому числі й на основі акумулювання та врахування зарубіжного досвіду.

Аналіз актуальних досліджень. Галузь освіти є стратегічно важливою сферою для будь-якої країни, питанням національної безпеки. Проблема розвитку педагогічної освіти перебуває в епіцентрі уваги вітчизняних дослідників (А. Алексюк, С. Гончаренко, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, П. Лузан, В. Майборода, Н. Ничкало, О. Радул, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.). Проте, попри беззаперечні досягнення науковців в обґрунтуванні методологічних основ означеного феномену, розкритті національних традицій та позитивних елементів зарубіжного (передусім західноєвропейського) досвіду, фактично поза межами українського наукового дискурсу залишаються здобутки країн азійського регіону, серед яких на особливу увагу заслуговує й найрозвиненіша держава Центральної Азії, етнічно та культурно різноманітна Республіка Казахстан, де вчитель із високим рівнем сформованості професійно-педагогічних компетентностей був і залишається одним із пріоритетів модернізаційних перетворень у галузі освіти.

Мета статті полягає в розкритті основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Казахстан у 1991–2019 роках задля актуалізації позитивного зарубіжного досвіду в сучасних умовах реформування системи освіти України.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на принципах науковості, історизму, системності, єдності загальнолюдського й національного, традиційного та інноваційного. Досягнення мети уможливилось використанням загальнонаукових та конкретнонаукових методів: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація (що забезпечили можливість виокремлення провідних напрямів дослідження та формулювання висновків), текстологічний аналіз (що уможливив ґрунтовне опрацювання джерельної бази з обраної проблеми).

Виклад основного матеріалу. Зі здобуттям державної незалежності в 1991 році розпочався новий виток історії Казахстану, розбудови національної системи освіти загалом та педагогічної освіти зокрема. Зауважимо, що в цей період Казахстан, як і інші постсоціалістичні країни, прагнув підтримувати радянські освітні стандарти, але, у контексті існуючих соціально-економічних проблем, витрати на освіту було значно зменшено (Медушевский и Шишкина, 2014, с. 332). Прогодимось з дослідниками, зокрема К. Гарріс-Ван Кьорен, що це призвело до зменшення зарплати вчителів, яка впала до рівня бідності, та нездатності новоствореного уряду виплачувати заробітну плату освітянам. Тож цілком закономірним став дефіцит педагогів, особливо в сільській місцевості. Водночас спостерігалася тенденція до падіння рівня та якості освіти, адже фокус уваги було перенесено на залучення, розвиток та утримання людей у професії (Harris-Van Keuren, 2011).

Аналіз джерел доводить, що у відповідь на існуючі соціально-економічні виклики відбулося становлення законодавчої і нормативно-правової бази освітньої галузі, відбувалося створення мережі закладів вищої освіти, оновлення спеціальностей. Модернізаційні перетворення цього часу знайшли нормативне закріплення в законах Республіки Казахстан «Про освіту» (1992 р.) та «Про вищу освіту» (1993 р.). У 1994 році було затверджено Державний стандарт вищої освіти Республіки Казахстан (Основні положення), який уперше визначив запровадження багаторівневої структури вищої освіти в країні, академічних ступенів бакалавра та магістра (*Аналитический обзор*, 2004, с. 26). Тривала активна робота над розробкою і прийняттям інших нормативно-правових актів, зокрема Концепції державної політики в галузі освіти, Національної програми підготовки державної підтримки освіти, Цільової програми підготовки та видання підручників і навчально-методичних комплексів для загальноосвітніх шкіл тощо. Основними напрямками реформування галузі стали: удосконалення фінансового забезпечення; рівномірний розвиток системи з урахуванням місцевих і республіканських інтересів; створення ефективної системи управління на республіканському та регіональному рівнях; удосконалення освітнього процесу, посилення практичної значущості набутих знань і навичок; забезпечення інтеграції до міжнародного освітнього простору; удосконалення правової бази (Балахметова, 2011).

Означені кроки сприяли тому, що в казахстанській системі освіти досить швидко почалися позитивні зрушення, зумовлені розвитком процесів демократизації та економічних перетворень, що знайшло нормативно-правове оформлення в Законі Республіки Казахстан «Про освіту» (1999 р.) та

постанові Уряду «Нова модель формування студентського контингенту державних закладів в Республіці Казахстан» (1999 р). Одним із основних завдань системи освіти стала вимога забезпечити кадрами всі галузі економіки країни (Балахметова, 2011). Водночас відбулося вдосконалення механізму та посилення правил прийому до закладів вищої освіти.

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття основними тенденціями в розвиткові галузі освіти загалом та педагогічної освіти зокрема стали децентралізація управління й фінансування освіти, розширення академічних свобод. У результаті було запущено ринок освітніх послуг, адже недержавний сектор вищої освіти було урівнено в правах із державним. Водночас державні заклади вищої освіти отримали право здійснювати прийом і навчання студентів на платній основі, тим самим було диверсифіковано джерела фінансування галузі (Брунер та Тиллер).

На основі узагальнення державних програм розвитку освіти цього періоду (2000, 2004, 2010 рр.) можемо стверджувати, що вони окреслювали пріоритети освітньої політики, зокрема пошук оптимальних шляхів адаптації системи вищої освіти до умов ринкової економіки. Це стосувалося переходу на 12-річну середню загальну освіту, розбудови системи технічної і професійної освіти, забезпечення трирівневої системи підготовки професійних кадрів (бакалаврат – магістратура – докторантура), заснованої на системі академічних кредитів, створення національної системи оцінки якості освіти (Балахметова, 2011). Органічною частиною означених документів стала підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Приєднання Казахстану до Болонського процесу (2010 р.) ще раз продемонструвало прагнення країни до врахуванням загальносвітових тенденцій розвитку освіти та сприяло переосмисленню усталених засад організації освітнього процесу у вищій школі. Сутність нових вимог до підготовки майбутніх учителів полягала у створенні умов для їх подальшої ефективної професійної діяльності в умовах швидкої зміни змісту освіти й необхідності постійного неперервного оновлення знань (Абильдина и Сарсекеева, 2015). Водночас, погодимось, що недоліки в організації перепідготовки педагогічних кадрів для роботи за принципово новими програмами і курсам в умовах варіативних освітніх програм і підручників, профільного навчання продовжували перешкоджати розвитку системи педагогічної освіти, а зведення до мінімуму в стандартах педагогічних спеціальностей дисциплін психолого-педагогічного циклу і педагогічної практики знижувало якість підготовки вчителів (Сайтимова, 2008, с. 191).

Також були відсутні теоретичні, науково-методичні та практичні підходи до підготовки педагогічних кадрів, орієнтованих на роботу в умовах малокомплектної і сільської школи, ігнорувалися регіональні особливості в практиці підготовки вчителів. І це при тому, що за останні роки істотно змінилися вимоги до фахівців із вищою педагогічною освітою. Перш за все, прийшло розуміння, що вчитель нової формації – це «духовно-моральна, громадянсько відповідальна, активно-творча, екологічно освічена, творча особистість, яка володіє здатністю до рефлексії, прагненням до саморозвитку й самореалізації, яка характеризується високим рівнем сформованості методологічної, дослідницької, дидактично-методичної, соціально-особистісної, комунікативної, інформаційної та інших видів компетентностей» (Сайтимова, 2008, с. 191). Вимоги до вчителя включали такі позиції, як: усвідомлення самоцінності освіти, досконала обізнаність із власним предметом, методикою його викладання, педагогікою та психологією, уміння використовувати особистісно орієнтовані педагогічні технології і прагнення до розвитку власної особистості.

У 2004 році з метою визначення стратегічних пріоритетів у розвитку галузі для формування національної моделі багаторівневого неперервної освіти, інтегрованої до світового освітнього простору, що задовольняє потреби особистості й суспільства було прийнято Концепцію розвитку освіти Республіки Казахстан до 2015 року. Відповідно до пункту 6 означеного документу, основним елементом, рушійною силою реалізації нової моделі освіти позиціонувалися «педагогічні кадри нової формації» (*Концепция, 2004*). Визначалося, що синергію зусиль всіх зацікавлених сторін (державних органів влади, громадськості та ін.) має бути спрямовано на випереджальний розвиток педагогічної освіти, створення кадрового потенціалу, відповідно до зростаючих освітніх потреб держави і різних соціальних груп суспільства. Підкреслено, що це потребує вирішення таких завдань, як: оновлення змісту педагогічної освіти задля підвищення якості підготовки педагогічних кадрів з урахуванням інтеграції і профілізації навчання; створення умов для підняття соціального статусу вчителя, безперервної загальної та професійної самоосвіти, оволодіння сучасними освітніми технологіями, що гарантують досягнення очікуваного результату; підготовка педагогів за інтегрованим спеціальностями з урахуванням особливостей викладання в малокомплектній школі; підготовка якісно нового покоління фахівців – педагогів вищої кваліфікації для успішного викладання в докторантурі, магістратурі, бакалавраті, закладах технічної і професійної освіти, профільної школи, ведення наукових досліджень у нових умовах (*Концепция, 2004*).

Водночас визначалося, що на практичному рівні для реалізації поставлених завдань необхідно: створити варіативні моделі навчання (які забезпечують різноманітність змісту, форм і методів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з урахуванням запитів освітніх установ і світових стандартів); розробити нову системи атестації та переатестації педагогів, механізмів стимулювання праці педагогів і ліцензування педагогічної діяльності вчителя; розвивати в закладах освіти принципи наставництва; здійснювати перепідготовку керівників освітніх установ і вчителів відповідно до нового змісту освіти, змін технології навчання і методики викладання; ввести в зміст освітніх програм підготовки педагогічних кадрів безперервну педагогічну практику протягом усіх років навчання, організувати на останньому курсі стажування (від трьох місяців до року) з оцінкою діяльності того, хто навчається усіма суб'єктами освітньої діяльності (*Концепція, 2004*).

Аналіз джерел доводить, що більшою системністю та конкретністю вирізнялися Концепція неперервної педагогічної освіти (2005 р.) і Концепція вищої педагогічної освіти (2005 р.), що окреслили цілі та завдання неперервної і вищої педагогічної освіти, вимоги до професійної підготовки вчителя нової формації, пропонували структурно-змістову модель неперервної педагогічної освіти та професійної підготовки вчителя, здатного вирішувати професійні завдання на новому рівні, у тому числі і в межах 12-річної середньої освіти. Провідною ідеєю реформування педагогічної освіти стала переорієнтація профільних вишів на підготовку самостійно мислячих учителів, здатних до цілепокладання, планування та реалізації освітнього процесу, які володіють здатністю й готовністю до формуванню в учнів ключових компетентностей, створення доброзичливої атмосфери в класі, уміють відслідковувати і оцінювати результати своєї діяльності, здійснювати духовно-моральне, цивільно-патріотичне, екологічне та здоров'я-збережувальне виховання молодого покоління (Пралиев и др., 2015).

Застосування методу текстологічного аналізу дозволяє стверджувати, що ключові позиції концепцій знайшли відображення в новому Законі «Про освіту» (2007 р.), який не тільки відповідав потребам економічної та суспільної модернізації, але й урахував міжнародні вимоги до освітньої системи загалом та педагогічної зокрема. Прикметно, що розділ 7 закону присвячений статусу педагога, який «здійснює професійну діяльність в організації вищої і (або) фундаментальної наукової освіти», окреслюючи «особливий статус» (ст. 50, п. 1), права, обов'язки та відповідальність (ст. 51), систему оплати праці (ст. 52), соціальні гарантії (ст. 53) (*Закон, 2007*). Так,

серед обов'язків педагогів виокремлено: володіння відповідними теоретичними та практичними знаннями і навичками викладання у сфері власної професійної компетенції; забезпечення якості надання освітніх послуг відповідно до вимог державних загальнообов'язкових стандартів освіти; виховання учнів у дусі високої моральності, поваги до батьків, етнокультурних цінностей, дбайливого ставлення до навколишнього світу; розвиток у дітей життєвих навичок, компетентностей, самостійності, творчих здібностей; постійне вдосконалення власної професійної майстерності, інтелектуального, творчого і загальнонаукового рівня; дотримання правил педагогічної етики; повага честі й гідності учнів, вихованців та їхніх батьків або інших законних представників; зобов'язання щодо негайного оповіщення правоохоронних органів про факти вчинення неповнолітніми або щодо них дій (бездіяльності), що містять ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, а також інформування органів системи профілактики правопорушень, бездоглядності та безпритульності серед неповнолітніх щодо виявлених дітей, які перебувають у важкій життєвій ситуації (Закон, 2007). Водночас було розширено права педагогів та окреслено наступні: забезпечення умов для професійної діяльності; заняття науково-дослідною, дослідно-експериментальною роботою, упровадження нових методик і технологій у педагогічну практику; індивідуальна педагогічна діяльність; вільний вибір способів і форм організації педагогічної діяльності за умови дотримання вимог державного загальнообов'язкового стандарту; участь у роботі колегіальних органів управління організації освіти; підвищення кваліфікації; моральне і матеріальне заохочення; захист професійної честі та гідності; відстрочка від призову на військову службу; творча відпустка для заняття науковою діяльністю зі збереженням педагогічного стажу; оскарження наказів і розпоряджень адміністрації закладу освіти; повага честі й гідності з боку учнів, вихованців та їхніх батьків або інших законних представників (Закон, 2007).

З метою підвищення престижу педагогічної професії проводилася широка робота із формування позитивного іміджу педагога в суспільстві: організовувалися конкурси «Учитель року», акції, спільні проєкти із засобами масової інформації, майстер-класи, форуми педагогів-новаторів, конкурси, науково-практичні семінари і симпозіуми, семінари-тренінги та круглі столи тощо. Аналіз джерел засвідчує, що у 2015 році в Республіці Казахстан було прийнято рішення про введення творчого іспиту для абітурієнтів педагогічних спеціальностей (психологічне тестування і вирішення педагогічної ситуації) задля

виявлення схильності претендента до педагогічної діяльності і на підвищення престижу професії учителя (Гюнгер, 2016, с. 51).

Однак, погодимося з дослідниками (Г. Балахметова, Т. Сайтимова та ін.), що незважаючи на вжиті заходи в Казахстані залишалася невирішеною низка проблем у сфері вищої, зокрема педагогічної, освіти. До таких негативних факторів і тенденцій відносять: низьку оплату праці вчителя, зниження престижу і соціального статусу педагога, його соціальної захищеності, наслідком чого є слабка мотивація до оволодіння професією, підвищення ступеню фемінізації, старіння кадрів, скорочення частки випускників, які обирають професію вчителя і залишаються в школі, відтік найбільш кваліфікованих кадрів у високооплачувані галузі економіки. Крім того, у системі вищої професійної освіти збільшується розрив у взаємодії закладів вищої освіти з сектором науки і експериментальними базами, що веде до зниження якості освітнього процесу та практичної підготовки майбутніх фахівців. Відзначається низький рівень морально-духовного, патріотичного, здоров'язбережувального, полікультурного та екологічного виховання майбутніх педагогів. А нерозвиненість інформаційного середовища і культури в системі педагогічної освіти призводить до недосконалості структури управління закладами освіти, відсутності системи в організації науково-методичної роботи в школі, спрямованої на підвищення професійної майстерності вчительського колективу. Відсутність ґрунтовних стандартів і програм педагогічної освіти значно ослабила механізм розробки, апробації й упровадження неперервної педагогічної освіти. Абсолютна більшість випускників закінчувала освіту після першого ступеня вищої освіти, що істотно знижувало загальний рівень вищої освіти в Республіці Казахстан (Балахметова, 2011; Сайтимова, 2008).

Фактично відповіддю на означені прогалини в підготовці педагогічних кадрів стало прийняття Державної програми розвитку освіти і науки Республіки Казахстан на 2016–2019 роки, у якій акцентовано увагу на розробці проєкту «Педагог–2020» щодо просування професії педагога до п'ятірки найбільш затребуваних спеціальностей серед абітурієнтів (Гюнгер, 2016, с. 51), затвердження Професійного стандарту «Педагог» (2017 р.) та Закону «Про статус педагога» (2019 р.), що враховували міжнародний досвід регулювання педагогічної діяльності. Зауважимо, що Закон, перш за все, окреслював заходи щодо матеріального (подвоєння оплати за класне керівництво та перевірку зошитів, доплата за педагогічну майстерність, ступінь магістра та наставництво, збільшення відпустки до 56 днів та ін.) та нематеріального (зменшення навантаження педагогів, гарантії захисту честі та гідності, затвердження державної нагороди «Заслужений учитель

Казахстану» та ін.) стимулювання педагогів (*Қазақстандық*, 2019). Однією з ключових новацій стало розширення професійних прав учителів на розробку та використання авторських методів навчання та виховання, вибір підручників, безкоштовне використання інформаційних ресурсів, підвищення кваліфікації, вибір курсів і стажування. Водночас учителям було заборонено виконувати завдання, які не входять до професійних функцій, скасовано надмірну звітність, невиправдані перевірки, за що навіть передбачало штрафні санкції. Людям із психічними та поведінковими розладами, які знаходяться під наглядом лікаря через непрацездатність, на законодавчому рівні заборонено займатися педагогічною діяльністю. Крім того, передбачено можливість запровадження некомерційних організацій для влаштування дітей-сиріт та дітей, які залишились без піклування батьків; соціальну реабілітацію та інші заходи для людей із терористично активних районів, а також людей, які знаходяться під впливом екстремістської релігійної ідеології (*Қазақстандық*, 2019). Все це доводить, що новий закон було спрямовано на створення умов для підвищення мотивації до педагогічної діяльності та залучення до закладів освіти молодих і талановитих кадрів.

У наступні роки важливі кроки було здійснено в напрямі автономізації закладів вищої освіти. Передусім, це стосується скасування загального державного диплома, адже відтепер кожен фахівець після випуску повинен пройти професійну сертифікацію та таким чином довести рівень своєї підготовки. Дбаючи про якість вищої педагогічної освіти, Міністерством освіти і науки Республіки Казахстан запроваджено кваліфікаційну атестацію (для отримання кваліфікації педагога закладу дошкільної, шкільної, середньої, вищої освіти і потім кожні п'ять років для педагогів і методистів та кожні три роки для керівників та їх заступників). Також було збільшено прохідний бал на всі спеціальності, пов'язані з педагогічною освітою, що, як передбачається, відсіє тих, хто йде у професію тільки через низький пороговий бал, і, водночас, підвищить конкуренцію серед успішних і усвідомлених абітурієнтів (Преснякова, 2021). Крім того, відтепер особи з вищою непедагогічною освітою, пройшовши перепідготовку, зможуть здійснювати педагогічну діяльність. Водночас варто наголосити: для того, щоб підняти вищу, зокрема педагогічну, освіту в Казахстані на новий рівень, необхідні постійні і стабільні інвестиції в сферу освіти і науки, які допоможуть максимально розширити можливості щодо підготовки конкурентоспроможних кадрів.

Означена теза цілком відноситься і до вітчизняних реалій, а досвід Республіки Казахстан може стати цінним напрацюванням, адже

українська педагогічна царина зараз переживає черговий виток реформаційних перетворень. Затвердження Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Закону України «Про освіту» (2017 р.), поставило якісно нові завдання перед педагогами. Серед таких: створення сучасного освітнього середовища, ціннісно орієнтоване виховання, реалізація педагогіки партнерства, запровадження нового змісту навчання, особистісно орієнтованих моделей освіти, діяльність в умовах автономії школи та ін. На державному рівні наголошено, що для підготовки вчителя в закладах вищої та передвищої освіти (підготовки, що відповідає новим реаліям) потрібно впровадити низку важливих змін, як-то: стажування у кращих педагогічних працівників; педагогічна інтернатура для випускників; наставництво; ваучери професійного розвитку педагогічного працівника; відкритість результатів підвищення кваліфікації; нові педагогічні професії; національний та незалежні портали розвитку педагогічної майстерності; часткові професійні кваліфікації (*Секція, 2018*).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, свідченням поступального характеру розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Казахстан у 1991–2019 роках стали як позитивні, так і негативні тенденції означеного процесу, що варіюються від підтримки радянських освітніх стандартів на початку розбудови власної державності до системної переорієнтації на міжнародні освітні стандарти, особливо посиленої після приєднання Казахстану до Болонського процесу. Виокремлено такі безсумнівні позитиви, як: стимулювання розвитку правового поля освітньої галузі, децентралізація управління і фінансування освіти, розширення академічних свобод, переосмислення усталених засад організації освітнього процесу, у тому числі створення умов для подальшої ефективної професійної діяльності майбутніх учителів в умовах швидкої зміни змісту освіти й необхідності постійного неперервного оновлення знань. Визначено, що останніми роками увага державних органів країни прикута до питання підвищення статусу вчителя, рівня та якості його освіти, свідченням чого стало прийняття Закону «Про статус учителя», підвищення прохідного балу для вступу в педагогічні виші, введення кваліфікаційної атестації тощо. Відтак, вважаємо, що досвід Республіки Казахстан у сфері педагогічної освіти містить вагомий предикативно-прогностичний потенціал для України.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в необхідності обґрунтування змістово-методичних засад вищої педагогічної освіти Казахстану на сучасному етапі.

ЛІТЕРАТУРА

- Абильдина, С. К., Сарсекеева, Ж. Е. (2015). Профессиональная подготовка будущего учителя в системе высшего образования Республики Казахстан. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*, 12 (6), 1114-1116 (Abildina, S. K., Sarsekeeva, Zh. E. (2015). Professional training of a future teacher in the higher education system of the Republic of Kazakhstan. *International Journal of Applied and Fundamental Research*, 12 (6), 1114-1116).
- Аналитический обзор № 9 состояния и международных тенденций развития систем образования (июль–сентябрь 2004 г.)* (2004). Минск. Режим доступа: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/10974/1/AO_9_2004.pdf (*Analytical review No. 9 of the state and international trends in the development of education systems (July – September 2004.* (2004). Minsk. Retrieved from: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/10974/1/AO_9_2004.pdf).
- Балахметова, Г. К. (2011). Этапы становления системы образования Республики Казахстан. *Вестник КазНПУ*. Режим доступа: <https://articlekz.com/article/10928> (Balakhmetova, G. K. (2011). Stages of the formation of the education system of the Republic of Kazakhstan. *KazNPU Bulletin*. Retrieved from: <https://articlekz.com/article/10928>).
- Брунер, Х. Х., Тиллер, Э. *Высшее образование в Центральной Азии: задачи модернизации (Тематическое исследование на примере Казахстана, Таджикистана, Кыргызской Республики и Узбекистана)*. Режим доступа: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/427891468213004741/pdf/689260ESWORUSS0nization00200700russ.pdf> (Bruner, H. H., Tiller, E. *Higher Education in Central Asia: Modernization Challenges (Case Study on the example of Kazakhstan, Tajikistan, Kyrgyz Republic and Uzbekistan)*. Retrieved from: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/427891468213004741/pdf/689260ESWORUSS0nization00200700russ.pdf>).
- Гюнгер, Д. С. (2016). К вопросу о подготовке учителей в Республике Казахстан. *Евразийский союз ученых*, 7 (28), 50-58 (Gunger, D. S. (2016). On the issue of teacher training in the Republic of Kazakhstan. *Eurasian Union of Scientists*, 7 (28), 50-58).
- Закон Республики Казахстан «Об образовании»* (2007). Режим доступа: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747#pos=80;-44 (Law of the Republic of Kazakhstan “On Education” (2007). Retrieved from: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747#pos=80;-44).
- Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года* (2004). Астана. Режим доступа: <http://old.unesco.kz/rcie/data/koncepciya.htm> (*Concept for the development of education in the Republic of Kazakhstan until 2015* (2004). Astana. Retrieved from: <http://old.unesco.kz/rcie/data/koncepciya.htm>).
- Медушевский, Н. А., Шишкина, А. Р. (2014). Образовательные системы стран Центральной Азии: вызовы, риски и перспективы регионального сотрудничества. *Системный мониторинг глобальных и региональных рисков: ежегодник*, (с. 324-363). Волгоград (Medushevsky, N. A., Shishkina, A. R. (2014). Educational systems of Central Asian countries: challenges, risks and prospects for regional cooperation. *Systemic monitoring of global and regional risks: yearbook*, (pp. 324-363). Volgograd).
- Пралиев, С. Ж., Жампеисова, К. К., Хан, Н. Н., Колумбаева, Ш. Ж., Кайдарова, А. Д. (2015). Концептуальные основы системной модернизации педагогического образования в Республике Казахстан. *Педагогика и психология*, 1, 44-60 (Praliev, S. Zh., Zhampeisova, K. K., Khan, N. N., Kolumbaeva, Sh. Zh., Kaidarova, A. D. (2015).

Conceptual foundations of systemic modernization of teacher education in the Republic of Kazakhstan. *Pedagogy and Psychology*, 1, 44-60).

Преснякова, М. (2021). *Педагогическое образование в Казахстане: вузы, статус, карьера*. Режим доступа: <https://postupi.kz/news/fakty-i-sobytiya/pedagogicheskoe-obrazovanie-v-kazahstane-vuzy-status-karera#pedobrazovanie> (Presniakova, M. (2021). *Pedagogical education in Kazakhstan: universities, status, career*. Retrieved from: <https://postupi.kz/news/fakty-i-sobytiya/pedagogicheskoe-obrazovanie-v-kazahstane-vuzy-status-karera#pedobrazovanie>).

Сайтимова, Т. Н. (2008). Тенденции развития педагогического образования в Республике Казахстан. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета, Серия: Педагогические науки*, 9 (33), 190-194 (Saitimova, T. N. (2008). Trends in the development of teacher education in the Republic of Kazakhstan. *Bulletin of the Volgograd State Pedagogical University, Series: Pedagogical Sciences*, 9 (33), 190-194).

Секція: Розвиток педагогічної освіти (2018). Режим доступа: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018/sekciya-rektori-zvo-direktori-pedagogichnih-koledzhiv> (Section: *Development of pedagogical education* (2018). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018/sekciya-rektori-zvo-direktori-pedagogichnih-koledzhiv>).

Harris-Van Keuren, C. (2011). Influencing the Status of Teaching in Central Asia. In Silova, I. (ed.), *Globalization on the Margins: Education and Postsocialist Transformations in Central Asia*. Charlotte, NC: Information Age Publishing. Retrieved from: https://www.academia.edu/6015989/Influencing_the_Status_of_Teaching_in_Central_Asia

Қазақстандық мұғалімдер педагогикалық шеберлігі, магистр дәрежесі және тәлімгер болғаны үшін қосымша ақы алатын болады (*Kazakhstan teachers will receive additional payment for their pedagogical skills, master's degree and mentoring*) (2019). Retrieved from: <https://www.primeminister.kz/kz/news/kazhastanskie-uchitelya-budut-poluchat-doplaty-za-pedagogicheskoe-masterstvo-stepen-magistra-nastavnichestvo-mon-rk>

РЕЗЮМЕ

Похилько Елена, Сапарова Нурджемал. Тенденции развития высшего педагогического образования в Республике Казахстан (1991–2019 гг.).

В статье на основе комплекса научных принципов и методов раскрыты основные тенденции развития высшего педагогического образования в Республике Казахстан в 1991–2019 годах: от поддержки советских образовательных стандартов в начале развития собственной государственности к постепенной системной переориентации на международные образовательные стандарты, что стимулировало развитие правового поля и привело к децентрализации управления и финансирования образования, расширению академических свобод, переосмыслению устоявшихся принципов организации образовательного процесса, привлекло внимание государственных органов к вопросу повышения статуса учителя, уровня и качества образования. Актуализирован положительный зарубежный опыт в современных условиях реформирования системы образования Украины.

Ключевые слова: образование, непрерывное образование, высшее образование, высшее педагогическое образование, тенденции развития, Республика Казахстан, международные образовательные стандарты, учитель, подготовка педагогических кадров.

SUMMARY

Pokhylko Olena, Saparova Nurjema. Trends in higher pedagogical education development in the Republic of Kazakhstan (1991–2019).

Based on a set of scientific principles and methods, the article reveals development of higher pedagogical education in the Republic of Kazakhstan in 1991–2019 and highlights its main positive and negative trends, which range from the support for Soviet education standards at the beginning of building their own statehood to the systemic reorientation to the international education standards, which has become particularly strong since Kazakhstan's entering the Bologna Process (2010). It is confirmed that these steps stimulated development of the legal field of education and led to decentralization of education management and funding, expansion of academic freedoms, rethinking the established principles of the educational process, including creating conditions for further effective professional activity of future teachers in conditions of the fast changes in education and the need for constant continuous updating of knowledge. Emphasis is placed on the negative trends in the development of higher pedagogical education in Kazakhstan: declining prestige and social status of teachers, their social security, weak motivation to master the profession, high levels of feminization, aging, outflow of qualified personnel in highly paid sectors of the economy. It is determined that in recent years the attention of state bodies of the country is focused on improving the status of teachers, the level and quality of their education, as evidenced by the adoption of the Law "On Teacher Status" (2019), increasing the passing score for admission to pedagogical HEIs, introduction of qualification assessments, etc. The positive experience of the Republic of Kazakhstan in the field of modernization of the educational sector in general and higher pedagogical education in particular is actualized, its significant predictive and prognostic potential in modern conditions of reforming the education system of Ukraine is pointed out. It is indicated that the prospects of further scientific research are related to the need to substantiate the content and methodological foundations of higher pedagogical education in Kazakhstan at the present stage.

Key words: education, continuing education, higher education, higher pedagogical education, development trends, Republic of Kazakhstan, international education standards, teacher, teacher training.

UDC 378:793.3](438+430)

Iryna Tkachenko

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

ORCID ID 0000-0002-7612-1082

DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/353-365

STRUCTURE AND CONTENT OF HIGHER CHOREOGRAPHIC EDUCATION IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION: EXPERIENCE OF POLAND AND GERMANY

The article highlights the structure and content of higher choreographic education in Poland and Germany. Based on the terminological analysis and interpretation of scientific thought, the content of basic concepts is revealed and higher choreographic education in Poland and Germany is characterized as a branch of art education, which is implemented in the system of higher education institutions (higher schools of dance, higher art schools, academies, professional studios, universities of arts and sports, classical universities) and within which professional training of future performers, teachers-choreographers, balletmasters, stage producers, cultural workers is carried out. The results of comparative and structural analysis have